

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ענף עץ עבות

(ל"ב ב') **משנה:** הדס הגזול והיבש פסול. של אשרה ושל עיר הנדחת, פסול.

תנא: עץ עבות כשר, ושאינו עבות פסול.

היכי דמי עבות?

אמר רב יהודה: והוא דקיימי תלתא תלתא טרפי בקינא.¹

רב כהנא אמר: אפילו תרי וחד.²

רב אחא בריה דרבא מהדר אתרי וחד, הואיל ונפיק מפומיה דרב כהנא.

אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי: אבא, לההוא (של תרי וחד), הדס שוטה קרי ליה.

תנו רבנן: נשרו רוב עליו (שניים מכל עבות) ונשתיירו בו מיעוט, כשר. ובלבד שתהא עבותו קיימת.

(ומקשה) הא גופא קשיא: אמרת נשרו רוב עליו כשר, והדר תני ובלבד שתהא עבותו קיימת. כיון דנתרי להו תרי

(שני עלים מכל קו), עבות היכי משכחת לה?!

אמר אביי: משכחת לה באסא מצראה, דקיימי שבעה שבעה בחד קינא (שבעה עלים בכל קו), דכי נתרי ארבעה

פשו להו תלתא.

(ל"ג א') **תנו רבנן:** יבשו רוב עליו ונשארו בו שלושה בדי עלין לחין, כשר.

ואמר רב חסדא: ובראש כל אחד ואחד (שיהיו העלים הלחים בראשי הבדים. אבל באמצע, אינו הדר).

שיטות הראשונים

היכי דמי עבות דקיימי תלתא בחד קינא: רש"י פירש שלושה עלין בקו אחד יוצאין מתוך עוקץ אחד. וכתבו **תוספות**

והרא"ש דחומרא גדולה היא זו, דאינו מצוי שיצאו מעוקץ אחד, ומיקרי שפיר כשהם סמוכין זה לזה בעיגול אחד שאין

אחד נמוך מחבירו, אף על פי שכל אחד בעוקצו. וכן נראה מדברי **הר"ן**.³

הדס שוטה: כתב **בתרומת הדשן**, שאין רוב העולם מקפידים על הדס שוטה בלולב, ואין להם על מה שיסמוכו. **והרמ"א**

כתב שפסול אפילו בשעת הדחק. ואיכא מאן דאמר בגמרא דכשר, ועל כן נוהגים לצאת בהם.⁴

¹ שלושה עלין בקו אחד, יוצאים מתוך עוקץ אחד. רש"י.

² שני עלין בעוקץ אחד, ועלה אחד מלמטה, ועולה ורוכב על השניים. רש"י.

³ והשו"ע (או"ח תרמוג) כתב שלושה עלין או יותר בגבעול אחד, וביאר המשנ"ב (ס"ק י) כתוספות ורא"ש, שאע"פ שכל אחד בעוקצו. מקורות: תוספות (ד"ה תלתא). רא"ש (ס"ח). ר"ן (טו ב ברי"ף, ד"ה גמ').

⁴ או"ח תרמוג. וכן בשו"ת רב פעלים (ח"ד, או"ח סי' כז) כתב שאע"פ שה'בכורי יעקב' (תרעז, ס"ק יב) פקפק על דבריו, יכולים לסמוך על דברי הרמ"א ולברך עליו (כשלא נמצא אלא רק הדס שוטה). והמשנ"ב כתב (ס"ק טו), עיין **בביאור הגר"א ובשארי אחרונים שכולם פקפקו מאוד על המנהג ההוא, שאין להם שום יסוד**, לא בתרי וחד, ולא בתרי על גבי תרי. והרמ"א דחק רק לקיים המנהג. ולכן, הירא לדבר ה', יטרח למצוא עבות כדין, דהיינו ג' עלין בשוה בכל קו וקו.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

מה שיעור ההדס שצריך להיות עבות: כתבו הגאונים שצריך שיהא בכל שיעור אורך ההדס עבות. ואם לאו, פסול. ודעת בעל העיטור שאפילו אין בו רק פעם אחת ג' בחד קינא, כשר.⁵ והרא"ש הכריע כדברי הראב"ד, דבעינן כולי שיעורא דהדס שיהא עבות למצוה, או רוביה לעיכובא.⁶ וכתב הרא"ש שיש אומרים ובלבד שתהא עבות בראשו.⁷ ודעת הרא"ש דלא בעינן עבות בראשו.⁸ ופסק השו"ע כראב"ד ורא"ש.⁹

הדס עבות, שנשר עלה אחד מכל קן, ברוב שיעור אורכו: דעת רא"ה, רבינו ירוחם, וריטב"א, שכשר.¹⁰ ודעת הר"ן, שפסול.¹¹ וכל שכן לדעת הגאונים, לעיל, הסוברים שאפילו נשר עלה אחד מכל שיעור אורך ההדס, נמי פסול.¹²

שיעור יבשות ההדס: דעת תוספות שנפסל כשנפרך בציפורן. ודעת ראב"ד ור"ן, שאפילו אם נפרך בצפורן, אם עדיין ירוקין הם כשר. וכן פסק השו"ע.¹³

יבשו רוב עליו ונשארו בו שלושה בדי עלין לחין, כשר: רב חסדא ביאר ובראש כל אחד ואחד. רש"י פירש, ג' בדין ובכל בד ובד שלושה עלין לחין, דבבציר משלושה עלין לא הוי עבות. וכן דעת רמב"ם ורי"ד. ואילו הרא"ש פירש, דאפילו אין בכלל בד ובד אלא עלה אחד, כשר. ואותו העלה יהיה בראש כל בד ובד.¹⁴ והשו"ע סתם כרש"י, ובשם יש מפרשים כרא"ש.¹⁵

⁵ דהיינו, שיעור העבות הוא שלושה עלין בכל קן וקן. ואם נפלו שנים ונשאר אחד, זה פסול אליבא דכולי עלמא. אלא שנחלקו באורך ההדס אם צריך שיהיה דין עבות על פני כל אורך שיעור ההדס, או לפחות ברוב ארכו, או שסגי אפילו בחד קן. והגאונים סבירא להו שצריך שיהיו עבות על פני כל ארכו, ואם נשרו מקן אחד שני עלין, אף על פי שנשארו עוד שלושה קנים שיעור עבות, פסול. ובעל העיטור סבירא ליה דאפילו אין בו רק חד קינא שהוא עבות, ובשאר כל אורך ההדס נשרו רוב העלין, כשר. ע"פ פרישה. וכן דעת הרב המגיד (הל' לולב, ז,ב) כגאונים, דכוליה שיעורא בעינן עבות. דהא כל מה שאינו עבות, הוי ליה כמין אחר, ונחסר השיעור. והו"ד בב"י.

⁶ מדמקשה (ל"ב ב') לרב הונא על רבי טרפון דבעי הדס אמה בת חמשה, דהשתא תלתא לא משכחינן, חמשה מיבעיא? אלמא בעי כולי שיעורא דהדס עבות; דבלא עבות משכחת טובא בת תלתא ובת חמשה! ועוד, דהדס דומיא דלולב מה התם בעינן רוב העלין בהכשר, אף בהדס כך. וא"כ אין הכשירו של הדס אלא בעבות, הלכך למצוה בעינן כל שיעור הדס עבות. ואם אין אלא הרוב עבות, כשר, מדנשרו מקצת עלין כשר ברובו, הכי נמי אי הוה מיעוט שאינו עבות כשר, דלא גרע מנשרו. רא"ש.

⁷ כדאמרין גבי יבשו עליו, דבעינן שיהא בראש כל אחד ואחד. רא"ש.

⁸ דהתם משום הדר הוא, ואם אין הלח בראשו, לא הוי הדר. אבל הכא עבות הוא דבעינן, ואע"ג שאינו בראשו, קיים מצות עבות. רא"ש.

⁹ או"ח תרמוה, מקורות: רא"ש (ס"י י). ראב"ד (הו"ד ברא"ש. וכן בהשגות הל' לולב ז,ב). גאונים והעיטור (הו"ד בטור).

¹⁰ דכיון דנשאר שניים בכל קן, רובו ככולו. כי היכי דמכשירין בנשרו מקצת עליו מארכו של ההדס.

¹¹ דסבירא ליה דעל ידי זה, לא נשאר עליו שם עבות כלל, דאין עבות אלא בשלושה.

¹² ולענין הלכה, המשנ"ב (תרמוה, ס"ק יח) הביא דבריהם, וכתב שנקטינן להקל במקום הדחק. ודוקא כשנשארו עכ"פ שני עלין בכל קן, דהוי רובא עכ"פ. אבל אם נשרו שני עלין ברוב שיעור אורך ההדס, פסול לכולי עלמא. וכתב עוד בבית"ל (ד"ה ולעכובא), ונסתפקתי אם נשרו מאורך ההדס מקצת עליו, דפסק המחבר דכשר כהראב"ד, דלא בעינן עבות רק ברובו, אם מן הרוב ההוא נשר ג"כ מכל קן עלה אחד, אם אמרינן בזה תרי רובא להכשיר. ומהחיי אדם (כלל קנ, ס"ג) משמע שכשר. ונשאר הבית"ל בצ"ע, עיי"ש. ובשו"ע הרב (ס"ד) כתב שגם באופן זה כשר. מקורות: רא"ה (הו"ד בר"ן). ר"ן (טו ב ברי"ף, ד"ה גמ'). רבינו ירוחם (נתיב ח ח"ג). ריטב"א (ל"ג א', ד"ה ת"ר נשרו).

¹³ או"ח תרמו, וראה לעיל בהרחבה, בריש פירקין, דין לולב היבש. ושם התבאר שהרמ"א חולק ופוסק כתוס'. וכאן לא נחלק על השו"ע.

¹⁴ כי ג' עלין של קן, אחד יוצא מכאן, ואחד יוצא מכאן, והג' באמצע מורכב על שניהם, הוא הנקרא ראש, ובו תלוי ההדר, כי הוא נראה יותר מהאחרים. רא"ש.

¹⁵ או"ח תרמוח, וכתב המשנ"ב (ס"ק כו) על היש מפרשים שהביא השו"ע (והיא דעת הרא"ש), אף דבס"ג פסק המחבר דזהו בכלל הדס שוטה, אפשר דשם מיירי שהיה כל אורך שיעור ההדס באופן זה, ואינו בכלל הדס האמור בתורה אלא הדס שוטה. אבל הכא הלא מיירי שהיה כל שיעור ההדס בקנין של ג' עלין בשוה כדן, אלא שמחמת שהיו יבשין לא נקרא הדר, ולכן אמרינן דאם נמצא ג' קנין

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הדס שיבשו או כמשו רוב עליו: במשנה מבואר שיבשו פסול. ובברייתא לעיל, ל"א א', מבואר שהדס כמוש כשר. וכן פסקו הפוסקים. דעת הראב"ד, שאם נשארו שלושה בדין כמושין, פסול. דאין מציל מיד היבש, אלא הלח וזה ההדור. וכתב הר"ן שראוי לחוש לדבריו. והרא"ש כתב, ולא ידעין חומרא זו מנין לו. דכיון שהכמוש כשר, דינו כלל לכל דבר. והשו"ע כתב שיש פוסלין ויש מכשירין.⁴⁶

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות לולב, סימן תרמו)

- א. הַדָּס שֶׁנִּקְטָם רִאשׁוֹ, כָּשֵׁר; וְנִשְׂרָו רֹב עָלָיו, אִם נִשְׁתִּירָו שְׁלֹשָׁה עָלִין בְּקֵן אֶחָד, כָּשֵׁר.
- ג. עֵנֶף עֵץ עֲבוֹת הָאֱמוּרָה בַּתּוֹרָה, הוּא הַהֶדֶס שֶׁעָלָיו חוֹפִין אֶת עֵצוֹ; כְּגוֹן שְׁלֹשָׁה עָלִין או יוֹתֵר, בְּגִבְעוֹל אֶחָד; אֲבָל אִם הָיוּ שְׁנֵי הָעָלִים בְּשׁוּהָ, זֶה כְּנֶגֶד זֶה, וְהָעֵלָה הַשְּׁלִישִׁי לְמַעַלָּה מֵהֶם, אֵין זֶה עֲבוֹת אֲבָל נִקְרָא: הַדָּס שׁוֹטָה. הַגָּה: וּפְסוּל אֶפְלוּ בִּשְׁעַת הַדַּחֲק; וְאִיכָּא מֵאן דְּאָמַר בְּגִמְרָא דְּכָשֵׁר; וְעַל כֵּן נוֹהֲגִין בְּאֵלוּ הַמִּדְּיוֹנוֹת לְכַתְּחֵלָה לְצִאת בְּאֵלוּ הַהֶדְסִים הַמּוֹבָאִים וְאֵין ג' עָלִין בְּגִבְעוֹל אֶחָד; וְיֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב דִּהְדָּסִים שֶׁלָּנוּ אֵין נִקְרָאִים הַדָּס שׁוֹטָה, הוּאִיל וְהֵם שְׁנַיִם עַל גִּבְ שְׁנַיִם וְאֵין כְּהַדָּס שׁוֹטָה הַמְזָכֵּר בְּגִמְרָא; וְלָכֵן נִהְיָ לְהַקֵּל כְּמוֹ שֶׁכָּתַב מֵהַר"י קוֹלֵן וּמֵהַר"י אִיסְרֵלֶן ז"ל בְּתִשְׁבּוּבוֹתֵיהֶם.
- ד. יֵצְאוּ הַרְבֵּה בְּקֵן אֶחָד וְנִשְׂרָו מֵהֶם עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאָרוּ אֶלָּא שְׁלֹשָׁה בְּקֵן אֶחָד, כָּשֵׁר, אֶפְלוּ נִשְׂרָו רַבָּם כְּגוֹן שֶׁהָיוּ שְׁבַעָה וְנִשְׂרָו מֵהֶם אַרְבַּעָה וְנִשְׁאָרוּ שְׁלֹשָׁה.
- ה. לְמַצּוֹה בְּעֵינָן כָּל שְׁעוֹר אֶרֶץ הַהֶדֶס שֶׁיֵּהָא עֲבוֹת, וְלַעֲכֹבָא בְּרַבּוֹ וְאֶפְלוּ אֵינוּ בְּרִאשׁוֹ (טור).
- ו. יִבְשׁוּ עָלָיו, פְּסוּל; כְּמִשּׁוֹ, כָּשֵׁר.
- ז. שְׁעוֹר הַיִּבְשׁוּת, אֶפְלוּ אִם נִפְרָךְ בְּצִפְרֹן, אִם עֲדִין יִרְקִים הֵם, כָּשֵׁר; וְאֵינָם נִקְרָאִים יִבְשִׁים, אֶלָּא כְּשִׁילְבִּינוּ פְּנִיָּהֶם.
- ח. יִבְשׁוּ רֹב עָלָיו וְנִשְׁתִּיר בְּרִאשׁוֹ כָּל בֵּד מֵהַג' בְּדִין קֵן אֶחָד וְבוֹ ג' עָלִין לַחִין, כָּשֵׁר; וְיֵשׁ מִפְּרָשִׁים שֶׁאֶפְלוּ אִם מֵהַג' שְׁבַחַד קֵנָא יִבְשׁוּ שְׁנַיִם, וְלֹא נִשְׁאָר כִּי אִם אֶחָד לַח, כָּשֵׁר, וְהוּא שֶׁיֵּהָיָה הָעֵלָה שֶׁהוּא מְרַכֵּב עַל שְׁנֵיהֶם.
- ט. אִם אוֹתָם עָלִים שֶׁלֹּא יִבְשׁוּ הֵם כְּמוֹשִׁין, יֵשׁ פּוֹסְלִין וְיֵשׁ מַכְשִׁירִין.

נקטם ראשו או שהיו ענביו מרובות מעליו

(ל"ב ב') (המשך משנה): נקטם ראשו,⁴⁷ נפרצו (נשרו) עליו, או שהיו ענביו (פרי שבו שדומה לענב) מרובות מעליו, פסול. ואם מיעטין, כשר. ואין ממעטין ביו"ט (שדומה למתקן כלי).

(ל"ג א') **תני** עולא בר חנינא: נקטם ראשו ועלתה בו (כמין) תמרה, כשר.

בעי רבי ירמיה: נקטם ראשו מערב יום טוב, ועלתה בו תמרה ביו"ט, מהו. יש דחוי אצל מצות (כשם שנוהגת אצל קרבנות, שאם נראה ונדחה, שוב אינו ראוי), או לא?

וסליק בתיקו.

ובכל אחד עלה אחד שהוא מורכב על שניהן והוא לח, נראה וניכר בו ההידור וכשר. והלכה כדעה הראשונה (שכן דעת רוב הראשונים). מקורות: רמב"ם (הל' לולב ז, ח). רי"ד (הו"ד ברא"ש). שיבולי הלקט בשם רבי אביגדור כהן צדק (סי' שנג). רא"ש (סי' י).

⁴⁶. או"ח תרמו, ט. מקורות: רא"ש (סי' י). ר"ן (טו ב ברי"ף, ד"ה ת"ר יבשו).

⁴⁷. דין הדס קטום, יתבאר, בעזרת ה', להלן, ל"ד ב'.

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דנליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(ל"ג ב') (שנינו במשנה:) היו ענביו מרובות מעליו, פסול. אמר רב חסדא: דבר זה רבינו הגדול (רב) אמרו, המקום יהיה בעזרו, לא שנו אלא ענביו שחורות, אבל ענביו ירוקות מיני דהדס הוא, וכשר.

אמר רב פפא: אדומות, כשחורות דמיין (ופסול). דאמר רבי חנינא (נדה כ' א'): האי דם שחור, אדום הוא אלא שלקה.

(שנינו) אם מיעטן כשר. דמעטינהו אימת? אילימא מקמיה דלאגדיה, פשיטא! אלא לבתר דלאגדיה, דחוי מעיקרא הוא! תפשוט מינה דחוי מעיקרא לא הוי דחוי!

לעולם בתר דאגדיה, וקסבר אגד הזמנה בעלמא הוא, והזמנה בעלמא לאו כלום הוא.

(שנינו במשנה:) ואין ממעטין ביו"ט. (ומדייק) הא עבר ולקטן מאי, כשר. דאשחור אימת? אילימא דאשחור מאתמול, דחוי מעיקרא הוא, תפשוט מינה דחוי מעיקרא דלא הוי דחוי! אלא לאו דאשחור ביום טוב, נראה ונדחה הוא, שמעת מינה נראה ונדחה חוזר ונראה!

לא, לעולם דאשחור מעיקרא (מערב יו"ט). דחוי מעיקרא (שכבר לפני זמן המצוה לא היה ראוי) דלא הוי דחוי תפשוט מינה (ולכן כשר אם מיעטו). אבל נראה ונדחה, חוזר ונראה, לא תפשוט.

תנו רבנן: אין ממעטין ביום טוב. משום רבי אליעזר ברבי שמעון אמרו ממעטין.

(ומקשה) והא קא מתקן מנא ביו"ט!

אמר רב אשי: כגון שלקטן לאכילה, ורבי אליעזר ברבי שמעון סבר לה כאבוב דאמר: דבר שאין מתכוין מותר.

(ומקשה) והא אביי ורבא דאמרי תרוייהו: מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות!

(ומתרץ) הכא במאי עסקינן? דאית ליה הושענא אחריתי.⁴⁸

שיטות הראשונים

עבר וליקטן כשר: הרי"ף, רמב"ם, ורא"ש כתבו סתם, שאם עבר וליקטם, כשר. ולא חילקו בין אשחור מערב יום טוב לאשחור ביום טוב.⁴⁹ ודעת רי"ף גיאת, בעל העיטור, רז"ה, האור זרוע, והר"ן, דאין להקל כי אם בדאשחור מערב יום טוב, דהוה ליה רק דיחוי מעיקרא, ולא שמיא דיחוי. אבל השחירו ביום טוב, הוה ליה נראה ונדחה, ואין חוזר ונראה. והשו"ע סתם, כרמב"ם ורא"ש.²⁰

⁴⁸ ולא צריך להאי הלכך אין כאן תיקון כלי, דלא צריכא ליה לאכשורה. ולא דמי השתא לפסיק רישיה, דהתם איכא נטילת נשמה ממה נפשך, והכא ליכא תיקון כלי. אבל אי לא הוי אחריתי, משוי ליה מנא, דהא צריך להכי. ואף על גב דלא מתכוין להכי אסור, דהוי פסיק רישיה ולא ימות. רש"י.

⁴⁹ וכתב הב"י, ואפשר שטעמם משום דאף על גב דנראה ונדחה הוא, כל שבידו לתקן לא הוי דיחוי, כדאמר רב אשי בזבחים פרק כל הפסולים (זבחים ל"ד ב'). והכי נמי בידו לתקן הוא, כדמסיק, דאית ליה הושענא אחריתא, כלומר וכיון דאינו צריך לזו אין כאן תיקון כלי. ומאחר דאי משכח הושענא אחריתא, רשאי ללקטן לאכילה, בידו לתקן חשיב. והילכך אפילו אשחור ביום טוב, דנראה ונדחה הוא, אם מיעטן כשר, דחוזר ונראה. עיי"ש.

²⁰ או"ח תרמ"ב. ובביה"ל (ד"ה עבר) כתב, דכיון דהם לא הקילו בפירוש, ומצינו לכמה ראשונים קמאי דקמאי שיש להחמיר בזה, אין

**הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.**

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אין לו אלא הדס שענביו מרובים מעליו: כתב בארחות חיים בשם בעל ההשלמה ואם אין לו אלא זה שענביו מרובות מעליו, נוטלו ואינו מברך עליו. וכן פסק השו"ע. וסיים בארחות חיים, והדס שוטה לעולם אסור; אבל ענביו מרובות מעליו, כשר מיום ראשון ואילך.²¹

והא קא מתקן מנא ביו"ט: כתבו תוספות, שאותו תיקון אפילו במתכוין, אינו אסור אלא מדרבנן. דמיעוט ענביו אין נראה תיקון כל כך שייחשב תיקון מן התורה. **והמרדכי** כתב בשם **ריב"א**, דמתקן גמור הוא מה שמתקנו למצוה, ואיסורא דאורייתא.²²

דאית ליה הושענא אחריתי: רש"י פירש, הלכך אין כאן תיקון כלי, דלא צריכא ליה לאכשורה. וכן פירשו **ראב"ה**, **רמב"ן**,²³ **ריטב"א**,²⁴ ור"ן. ואילו **תוספות** פירשו, דאז הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה. ואע"ג דאפילו לרבי שמעון פטור אבל אסור, הכא שרי משום מצוה. **והערוך** הוכיח מכאן שיטתו, דבפסיק רישא דלא דלא ניחא ליה, מתיר רבי שמעון.²⁵

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות לולב, סימן תרמו)

- ב. הוי ענביו מרובות מעליו, אם ירקות, כשר; ואם אדמות או שחרות, פסול; ואם מעט, כשר; ואין ממעטים אותם ביום טוב, לפי שהוא כמתקן; עבר ולקטן, או שלקטן אחד אחד לאכילה, הרי זה כשר. ומיום ראשון ואילך, כשר בכל ענין (בית יוסף בשם א"ח).
- י. נקטם ראשו, כשר, אפילו לא עלתה בו תמרה; והוא הדין ליבש ראשו, ויש פוסלין בנקטם ראשו. **הגה:** וטוב להחמיר במקום שאפשר באחר (המגיד), ולא מקרי נקטם אלא אם נקטמו העצים (ר"ן).
- יא. אם אין לו אלא הדס שענביו מרובים מעליו, ביום טוב, נוטלו ואינו מברך עליו.

להקל בזה. מקורות: רמב"ם (הל' לולב חה). רא"ש (סי' יא). רי"ף גיאת (הל' לולב). רז"ה (טו ב ברי"ף; הו"ד בשיבולי הלקט). שיבולי הלקט (סי' שנה). אור זרוע (ח"ב סי' שז). ר"ן (טו ב ברי"ף, ד"ה דבר).

²¹ אמנם בבדק הבית כתב הב"י על דבריו, ולא משמע לי הכי, אלא כל שלא מיעט ענביו לעולם פסול. וכן כתב במשנ"ב (ס"ק לו). אבל בביה"ל (ד"ה נוטלו) כתב, דבעל ההשלמה איננו יחיד בדבר הזה, דגם דעת הרב המגיד כן הוא בדעת הרמב"ם. מקורות: בארחות חיים (הל' לולב סי' יג).

²² מקורות: תוספות (יומא ל"ה א-ב, ד"ה הני מילי). מרדכי (לולב הגזול, סי' תשמז).

²³ זה לשונו: שאין מיעוט ענבי ההדס תיקון אלא למי שרוצה לצאת בו ידי חובתו; אבל למאן דבעי לה למידי אחרינא, לאו תיקון הוא. ואין ההדס עומד ומיוחד לצאת בו, אלא להריח בו או לדבר אחר, לפיכך כשאין לו הדס אחר והוא ממעט כדי לתקן אותו לחובתו, הוא כעושה כלי ואסור. אבל כשהוא ממעט לדבר אחר, ויש לו הושענא אחריתי, נמצא שאינו מתקן, **שהרי אין בזה תיקון להדס, שהרי הוא עומד להריח ולדבר אחר**, ולא עשה שום מלאכה, לא במתכוין ולא בשאינו מתכוין. ולא שמענו בממעט ענבי הדס בפסח שיהא אסור, וזו כיוצא בה.

²⁴ דהא לא חשוב מתקן אלא כשצריך למצותו; אבל כשאינו צריך לו, אינו חשוב מתקן עד שיתכוין לו. והרי הוא כמלקט אותם מהדס שוטה, שאינו מתקן. ריטב"א.

²⁵ מקורות: ראב"ה (ח"א, שבת סי' קצד). רמב"ן (שבת קי"א א', ד"ה וזו הסברא). ריטב"א (סוכה ל"ג ב', ד"ה והא אביי). ר"ן (חי' שבת קי"א א', ד"ה האי מסוכיתא; שבת מא א ברי"ף, ד"ה גרסי' בגמרא האי מסוכרייא). וראה רא"ש (שבת יב,א). תוספות (סוכה ל"ג ב', ד"ה מודה).